

the mob» – the letter-testament, reflection-testament, memoir-testament, which condense a whole complex of moral and national values, are explored. Widely covered issues finding and understanding the writer moral and ethical and national-patriotic ideals. It focuses on the process of creating image-models of nationally conscious Ukrainian intellectuals as models for imitation on the path of state-building. The motifs of the apostolate and the sacrifice of representatives of the national intelligentsia in the work of the writer are traced.

To a large extent, these research tendencies aimed at finding a writer's moral and ethical ideal were also reflected in the process of studying the works of Olga Kobilyanska, inspired by the light of eternal philosophical questions, majestic figures and high moral principles. The writer has always sought the ideal of a supreme, perfect person, prevailing in the environment with the subtlety of his mental, psychological organization, the height of spiritual queries, and moral and intellectual qualities.

However, the problem of the spiritual searches of the writer remains inadequately exhausted, and all further research only deepens it, illuminating all the new facets and aspects of the spiritual world of the author and heroes. Of particular importance among these aspects is not only the problem of comprehension of the content of the spiritual postulates of Olga Kobilyanska, but also the study of the form in which the author makes his thoughts and views. In particular, among the rather typical literary forms of the time that the writer uses in her work, her depth and novelty is characterized by the form of the spiritual «testament», realized by Olga Kobilyanska in the philosophical-allegorical novella «The old man's thoughts» and the ideological novel «The Apostle of the mob».

Key words: spiritual testament, moral values, cultural traditions, national consciousness, apostleship, spiritual space, education, formation of personality, moral and ethical ideal, image-model, state creation.

Отримано: 12.09.2018 р.

УДК 172.15:001(477)Огієнко:821.161.2.0Калинець

DOI: 10.32626/2309-7086.2018-15-2.230-237

Г. Б. Райбедюк

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

НАЦІОСОФСЬКІ ІДЕЇ ІВАНА ОГІЄНКА В НАУКОВО-ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ ІРИНИ КАЛИНЕЦЬ

У статті досліджуються шляхи комунікації авторських свідомостей Івана Огієнка та Ірини Калинець, з'ясовується взаємодія їх культурних кодів, перетини філософсько-естетичних концепцій на основі інтерпретації художніх текстів та аналізу науково-публіцистичної спадщини в аспекті рефлексії національної ідеї. Виявляється спорідненість поглядів на питання національної культури та етики, національної свідомості й національного буття, обґрунтовується інтегральний сенс декларованих концептів націософії, характеризується типологія транспонування проблем національного з рівня соціально-історичного на рівень філософських рефлексій, художніх узагальнень та їх утілення в практичній діяльності.

Ключові слова: авторська свідомість, світогляд, нація, діалог, концепція, націософія, релігіософія, християнство, духовність, культура, мова, текст.

Розгляд доробку Івана Огієнка (митрополита Іларіона) та Ірини Калинець у типологічних зіставленнях і діалогічних взаєминах, поза сумнівом, зумовлений сучасними тенденціями літературознавства, яке «стає сьогодні, у час зближення культур, однією з найперспективніших галузей науки про літературу» [1, с.13]. Однак та-

кий підхід до осмислення та оцінки місця й ролі цих титанічних постатей в історії національного духовного поступу обумовлюється не стільки локальними проблемами чи ситуативними науково-творчими контекстами, скільки спорідненістю поглядів на цілий спектр націософських проблем та їх безпосереднього участю у культуротворчих і – ширше – націєтворчих змаганнях українства в ХХ столітті.

Поетичні візії та аналітичні судження Ірини Калинець у своїх ключових ідейно-естетичних аспектах перегукуються з концептуальними аспектами націософії І. Огієнка, ідейну вісь якої визначив органічний синтез національного та духовного (християнського). Аксиологія обох діячів засадничо структурована націоохоронним етосом, базованим на «народному досвіді, вироблених ним упродовж віків моральних цінностей, переконанні, що поза національним ґрунтом не можна говорити не тільки про творчість, а й про культуру, духовність узагалі...» [4, с.177].

Багатогранну діяльність митрополита Іларіона (світську й духовну) та Ірини Калинець (науково-творчу й правозахисну) можемо вважати складовою національної культури в тому сенсі, в якому її свого часу потрактував В. Державин, котрий називав національною ту літературу (культуру), що «формує націю духовно, тривало позначаючись на її ментальності» [3, с.599]. Саме такими критеріями варто оцінювати національну енергетику широкомасштабної діяльності і митрополита Іларіона, й Ірини Калинець, котрі однаковою мірою відповіли на вимогу І. Франка вrostати «якогомога глибше і міцніше в свій рідний національний ґрунт»; отже, їх доробок слід розглядати в органічному зв'язку з «тим ґрунтом, із якого він виріс» [2]. Ідеться про національну самототожність особистості, що становить собою поліструктурний комплекс етнокультурних, історико-літературних, психолінгвістичних (І. Фізер) та багатьох інших координат, котрі утворюють складну систему взаємопереплетень і взаємодоповнень у вимірі духовності.

Проблема збереження духовної культури й духовної незалежності українців нині є не менш актуальною, ніж будь-коли раніше. Її широкий спектр плідно представлений поетичною творчістю, науково-публіцистичними виступами, активною правозахисною діяльністю відомої дисидентки Ірини Калинець, спадщина якої в усій своїй повноті й об'єктивності на сьогодні не досліджена. Відтак не прописаними є в сучасному літературознавстві її націософські інтенції (окремі винятки – принагідні згадки у вступних статтях, рецензіях, загальних оглядах М. Ільницького, М. Осадчого, Т. Салиги).

Попри різничитання націософського дискурсу в доробку митрополита Іларіона та Ірини Калинець, неспростовним є факт їх національної історіософії як усепроникного та всеосяжного феномену творчості й наукового студювання. В когорті націєцентричних «лицарів Гулагу» (В. Лисенко) постать Ірини Калинець у її рефлексуванні національної ідеї в багатьох сферах життєдіяльності найближче стоїть до титанічної у своїй продуктивності особистості І. Огієнка – науковця, есеїста, поета, прозаїка, перекладача, громадського діяча, публіциста, визначного провідника релігійно-духовного та культурного життя українства. Дослідження шляхів комунікації авторських свідомостей І. Огієнка та Ірини Калинець, з'ясування взаємодії їх культурних кодів на перетині націософської концепції ще не ставали об'єктом наукової обсервації, що й зумовлює актуальність задекларованої наукової проблеми. Розвиваючи заявлену локальними й більш ширшими студіями тему національної самототожності митрополита Іларіона (публікації В.Г. Святенка, Є. Сохацької, М. Тимошика й ін.), намагаємось розглянути її в масштабнішій площині, провівши типологічні зіставлення з ключовими аспектами націософії близької до нього світоглядом Ірини Калинець – берегині української духовності, полум'яної патріотки, національно свідомої мисткині й науковця.

Метою наших спостережень є спроба задекларувати основні акценти діалогу авторських свідомостей двох чільних постатей українського духовного поступу. Зосереджуємо увагу на кількох вузлових аспектах націософської концепції І. Огієнка, що знайшли своє обґрунтування й реалізацію у науковотворчій діяльності Ірини Калинець. Вважаємо за доцільне залучити до інтерпретаційного дискурсу поняття «націософії» як «операціональну» (Б. Тихолоз) категорію, що використовується дослідниками для вивчення «реального існування нації в часі й просторі, її історичного поступу» [22].

У методологічному плані порушена у статті проблема базується на основних положеннях філософії національної ідеї, що її, вслід за І. Франком, О. Забужко трактує як «всі форми філософської рефлексії над національною ідеєю – від академічного пуризму логіко-понятійного дискурсу через маргіальні, популяризаторські жанри есеїстики та публіцистики до художньої літератури включно, тобто всі види словесної культури, в яких національна самосвідомість ставить собі питання смисложиттєві [...] такі, що зачіпають не лише інтелект, а цілу людську істоту, отже є насущними для буття національної спільноти в усій його ціннісно сприйнятій людиню конкретності» [5, с.9]. Йдеться про «усвідомлення фундаментальної для екзистенції будь-якої людини ролі національно-духовної ідентифікації як естетико-націологічного феномену – підсвідомо-свідомого процесу ототожнення із текстуальними суб'єктами та об'єктами, внаслідок якого конститується національна ідентичність особистості» [7, с.120].

Домінантна в націософії І. Огієнка ідея єдності народу як підставова для утвердження соборності України структурована трьома основними тематичними вузлами: єдність національного духу (християнських переконань), єдність національної культури, єдність національної мови. Лаконічно її сформульовано епіграфом до його монографії «Слово про Ігорів похід»: «Присвячується ця праця Українському Народові на Єдність та Згоду!» [15, с.1]. Ключові координати своєї національної ідентичності, ідейних підвалин світогляду як основи націософії І. Огієнко чітко окреслив у статті «Творімо українську культуру всіма силами нації»: «Для недержавного народу духовна культура грає величезну роллю, бо власне нею він може й перевищувати народ, що політично підбив його. З історії маємо немало прикладів, коли фізично сильніший народ підбивав собі народ із більшою духовною культурою, але довго володіти ним не міг: духовна культура завжди перемагає» [17, с.338]. Ірина Калинець, будучи високодуховною й націєцентричною особистістю, «явила рідкісне подвижництво і стоїцизм у відстоюванні права свого народу мати власну державу, мову й культуру, дихати своїм повітрям, будувати свою оселю, робити свій вибір – без озирання на «старшого брата» [14]. Її аксіологію визначили такі «духовні імперативи розуму і серця: стояти, боротися за правду [...] за благовісну мудрість і красу християнської моралі» [8].

Відомо, що однією з органічних складових духовності української нації є її глибока релігійність. Уся художня свідомість українських письменників, ментальність загалом наскрізно просякнута релігійністю, яка для нації мислиться рівнозначно як висока духовність. Навіть у радянські часи, коли релігійний інстинкт притлумлювався й карався, він не переставав визначати духовну плоть народу. Тож, закономірно, що у філософсько-естетичній концепції митрополита Іларіона як провідника релігійно-духовного буття нації «культура українського народу і християнство – це синоніми і розділити їх не можна» [20, с.31]. (Це засвідчують його численні праці: «Українська церква: Нариси з історії Української православної церкви», «Українська церква за часів Руїни» й ін.). І саме аспект «онаціоналення релігійного культу» (К. Недзельський) та глибокі переконання щодо засад

християнської віри як визначальні для світоглядів митрополита Іларіона та Ірини Калинець обумовила подібності їх націософських концепцій. Означена типологія «конкретизується в національну ідею: зверненням до Бога український народ має здобути право на розбудову незалежної національної держави» [16]. Релігії в найширшому сенсі у творчій спадщині вченого-богослова відведено ключову роль у становленні української нації та формуванні її національної самосвідомості, в збереженні етнокультурної самобутності, в досягненні духовної свободи народу, в кінцевому підсумку – в утвердженні державності. Цей постулат в націософії митрополита афористично сформульовано як імператив: «Служити народові – то служити Богові» [6, с.104].

У націєпросторі творчого доробку Ірини Калинець, її науково-публіцистичних праць відповідного ідейно-тематичного поля релігійність також сприймається «зверненням безсумнівно значущим – від особистісних відчужень до громадянських, од суб'єктивного до велелюдського, нарешті, від Бога як духовної субстанції до явища конкретно матеріалізованого – людини, народу, землі чи інших виявів буття» [24, с.98]. З опублікованого сьогодні мемуарного матеріалу, зокрема, зі свідчень очевидців, близького оточення Ірини Калинець видно, що для неї, як і для І. Огієнка, основними пріоритетами в житті також були Божий Закон та національне буття. Зі спогадів Мирослави Стасів: «...спілюючись з Іриною, я відчувала силу енергії добра і світла, глибоку віру в Бога і в Україну» [9, с.309].

Ірина Калинець, услід за митрополитом Іларіоном, репрезентувала ту іманентну ознаку націософії, параметри якої І. Руснак окреслила в такий спосіб: «Так уже склалося історично, що головною рисою української історіософської традиції впродовж тривалого часу було тяжіння до художньої, ірраціонально-інтуїтивної виразності» [18, с.7]. Симптоматичними в цьому сенсі є її численні міркування та узагальнення самого поняття «нація». В одному з інтерв'ю радіо «Незалежність» в уже після'язничний період життя (02.08.2012 р.) бранка більшовицьких таборів міркувала: «У нас ще немає дефініції поняття нація. В нас дуже часто під цим поняттям називають народ, етнос. А нація – це поняття, яке стосується власне духовності, це душа. У Шевченка немає слова нація, є душа. «Не вмирає душа наша, не вмирає воля». І саме нація – це душа кожного народу...» [10, с.278]. Ірина Калинець, подібно до митрополита Іларіона, буття нації співвідносить виключно зі світлим началом, що його постулювало християнство (не вдаємось тут до полеміки щодо обстоювання нею його греко-католицької гілки відмінно від митрополита Іларіона як ревного виразника православ'я; йдеться про християнські універсалиї). Наведемо одну з багатьох можливих ілюстрацій – фрагмент есе з промовистою назвою «Проблема морального відродження нації»: «У регнумі діяболі – царстві сатани – в яке може перетворитися наша Батьківщина, існуватиме назва «Україна», навіть, що може бути, її мало змінена символіка. Та чи буде це справді наша «земля обітована», вимріяна літописцями [...] оспівана справжніми поетами, від Шевченка до Стуса, викарбувана ідеологами національного чину?» [11, с.268]. Відтак утверджувати національні ідеали для неї, як і для І. Огієнка, означало служити світлим духовним (Божим) ідеалам.

Ірина Калинець виховувалась у християнській атмосфері, тому біблійні вартості для неї визначали іманентний стан душі й етичні пріоритети буття. В задушливій суспільно-політичній ситуації «українського безчасся» (І. Дзюба) вона переосмислює один із найчільніших у христології концепт жертви (усвідомленою офіри) в ім'я національної ідеї та відновлення християнських чеснот, активно пропагованих нею у багатьох студіях («Вільні студії над текстами Святого Письма», «До питання про жертвоприношення», «Не маєш права бути знудже-

ним»), інтерв'ю («Боротися з пеклом можна, звернувши очі до світла, до зір, до Бога...»). Своім життям Ірина Калинець potwierдила дієвий етичний імператив І. Огієнка («Що більша за народ свій жертва / Скоріше прийде час побідний...»). Вона несла свій хрест, не нарікаючи на його тягар, апелюючи до вищих сил (у її поезії це переважно звернення до Стражденної Діви Марії): «Свята, велична, всемогутня, / коли й тебе підняв цей жах, / то як нам бути, як нам бути / на цих наблизнених ножах?» [12, с.158]. Спорідненість феноменів І. Огієнка та Ірини Калинець засвідчує їх буття «між етикою і пристрастю» (С. Квіт). Це визначило глибокий сенс життя як обов'язок перед своїм народом, що мислився й утверджувався ними на рівні філософії чину та глибоких духовних переконань, віри в Бога і Націю – аж до власної офіри («Хай лютий ворог на Голготу / Жене стократ за Україну, / Для неї я свою роботу / Аж до могили не покину...»).

І митрополит Іларіон, і Ірина Калинець однаковою мірою були прихильниками так званої етнічної моделі нації, структурованої фольклором та романтичною історіософією, Тому особливого значення в її концептуалізації вони надавали звичаям народу, його традиціям і моралі, релігійним віруванням тощо. Немає сенсу повторювати відомі сьогодні істини про наукове обґрунтування дохристиянських вірувань українського народу для духовного стану нації в знакових релігієзнавчій праці І. Огієнка. Як відомо, посутнє місце в його націософії відведено проблемам рідної мови, що дістали в його діяльності багатожанрову текстову кристалізацію (поезії, драматичні твори, есе, публіцистичні виступи, наукові студії). За спостереженнями М. Тимошика, «до рівня філософського узагальнення підніс Огієнко проблему рідної мови, як душі того чи іншого народу, живої основи його буття, головного підмурівку нації» [21]. Поняття «рідна мова» і «нація» для нього були абсолютно тотожними величинами. У книзі «Наука про рідномовні обов'язки» І. Огієнко писав: «Рідна мова – то найголовніший наріжний камінь існування народу, як окремої нації: без окремої мови нема самостійного народу» [6, с.37]. При цьому він категорично застерігав, що «смерть мови – то смерть і нації» [6, с.132]. Проблема рідної мови знайшла своє відтворення й у поетичній націософії митрополита: «Душа народу – Рідна Мова, / Всьому живому – рідна мати, / Найперша нації основа, / Ясні людського серця шати!» [6, с.109].

Інтегральну для нації силу українського слова утверджувала й Ірина Калинець. Рідне слово усвідомлювалось нею як іманентна грань нації й запорака її існування, оригінально транспонуючись у поетичні одкровення: «Оце єднання в слові і у крові, / оце єднання дай нам днесь! / Не просим, Боже, вічної любові, / але єднання, що сильніш над смерть» [11, с.94].

Проблема рідної мови турбувала Ірину Калинець у всі періоди її життя, як і митрополита Іларіона. Вона повсякчас ставала на її захист, пристрастно декларуючи свою позицію у багатьох наукових студіях і публічних виступах, усвідомлюючи, що як «не стане мови – не стане й національності» (І. Огієнко). Так, в одному з відкритих листів до Олесья Гончара вона писала про відповідальність письменника перед своїм народом за збереження його національної ідентичності: «Якщо ми сьогодні говоримо, що Маркіян Шашкевич і вся Руська Трійця були будителями національного самоусвідомлення, то маємо на увазі насамперед те, що в умовах дискримінації й асиміляції ці діячі сміливо і безкомпромісно взяли за питання мови та культури рідного народу, не чекаючи ні дозволу владних світу цього, ні нових демократичних часів, не питаючи також, що їх чекатиме за цю безкомпромісність...» [11, с.39]. Тут слід вести мову не лише про узгодженість власного життя Ірини Калинець зі сповідуваними ідеалами, але й про ту ціну, якою їй довелося цю узгодженість оплатити (арешти, в'язниці, табори). Її виступи про-

ти великодержавного руйнування української нації інкримінувались статтею 62. 1 КК України як державний злочин. Наведемо один із фрагментів обвинувального висновку (10.07.1972): «Калинець І.О. з метою пропаганди антирадянських націоналістичних ідей написала значну кількість віршів, які проникнуті антирадянською націоналістичною ідеологією [...] закликами до боротьби за «відродження» України» [12, с.198]. Тут, вочевидь, постають аналогії з Огієнковими імперативами («Як ти українець – готов будь на жертву, / Готуйся щодня на розп'яття...»); «Як ти українець – не жди собі плати / Та вперто трудися від рана...»).

Митрополит Іларіон, а за ним і його послідовниця Ірина Калинець проблеми мови у низці націєтворчих питань надавали особливого статусу як «сутності національної свідомості» (І. Огієнко), надійного опертя «захищеності нації від культурної та етнічної асиміляції» [16]. Означений аспект націософії митрополита Іларіона можна окреслити як важливий концепт національної ідеї: «Бережімо все своє рідне». За слушними зауваженнями В. Святненка, цей універсальний концепт він зумів сформулювати «на основі двох функцій, а саме інтеграційної (об'єднуючої) та християнської (духовної, божественної)» [19]. Вельми переконливо його розкрито в розвідці «Слово про Ігорів поход» (Вінніпег, 1967). І. Огієнко однозначно вважає «Слово» «незабутнього дорожочинного літературною пам'яткою українського [підкреслення наше. – Г.Р.] походження», «величною й безсмертною пам'яткою немирущого українського духа» [15, с.5].

Ірина Калинець у студіях над «Словом о полку Ігоревім» солідаризується із І. Огієнком. Базуючи на розвідках компетентних дослідників (передовсім, М. Грушевського), вона також стверджує, що «Слово» є «виразно давньоукраїнським твором, засвідчуючи, що філософська та поетична думка Русі зростала на власному корінні» [13, с. 227]. Національна ідея І. Огієнка «Бережімо все своє рідне» домінує в багатьох історичних студіях Ірини Калинець. Сказане яскраво демонструє праця «Епоха гунів та її передісторія (У світлі біблійних джерел)». Авторку цікавили не тільки і не стільки етногенетичні процеси, пов'язані з виникненням степової імперії європейських гунів, як те, що єднало гунів з українським етносом.

Отже, основу життєвої стратегії митрополита Іларіона та спадкоємниці його націософії Ірини Калинець можна засвідчити задекларованими І. Франком архіважливими для державницької ідеології постулатами: «Щире, гаряче почуття свого людського і національного обов'язку, щире, гаряче готовність до праці і жертви, щоб бути тим, що цивілізована людськість називає живим національним почуттям і без чого нема нації, нема цивілізації, нема справжніх ідеалів» [23, с.696]. Націософія як сутнісний складник їх світогляду виявилась у багатожанровій текстовій кристалізації, що утворює інтегральну, об'єднувачу силу національної ідеї в її широкому тематичному спектрі: національна самопожертва, національний обов'язок, національне відродження (духовне воскресіння). Споріднює обох діячів типологія транспонування проблем національного з рівня соціально-історичного на рівень філософських рефлексій, художніх узагальнень та їх утілення в практичній діяльності. В цьому сенсі поглиблено-аналітичне вивчення доробку чільних речників національної ідеї є вельми актуальним для сьогодення, оскільки становить не тільки значний науковий інтерес, але й слугує відповіддю на численні виклики, перед якими опинилась українська нація.

Список використаних джерел:

1. Будний В.В., Ільницький М.М. Порівняльне літературознавство : підручник. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 430 с.

2. Гром'як Р.Т. Проблеми естетичного сприйняття в літературній критиці І. Франка. *Українське літературознавство*. 1966. Вип. 1. С. 33-38.
3. Державин В.М. Національна література як мистецтво: Мистецька мета і метод на національній літературі. *Українське слово: хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.* Київ: Рось, 1994. Кн. 3. С. 597-608.
4. Дончик В.Г. Доля української літератури – доля України: Монологи й полілоги. Київ : Грамота, 2011. 639 с.
5. Забужко О.С. Філософія української ідеї та європейський контекст. Київ : Основи, 1993. 126 с.
6. Іван Огієнко (митрополит Іларіон) Рідна мова / упоряд., авт. передмови та коментарів М.С. Тимошик. Київ : Наша культура і наука, 2010. 436 с.
7. Іванишин П.В. Іван Франко і національне буття: герменевтичні акценти : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2016. 172 с.
8. Ірина Калинець. *Літературна Україна*. 2012. 9 серпня.
9. Калинець І.О. Повне зібрання творів : у 8-ми т. Львів : СПОЛОМ, 2015. Том додатковий. 514 с.
10. Калинець І.О. Повне зібрання творів : у 8-ми т. Львів : СПОЛОМ, 2014. Т. 8. Кн. 2. 296 с.
11. Калинець І.О. Повне зібрання творів : у 8-ми т. Львів : СПОЛОМ, 2013. Т. 7. Кн. 1. 528 с.
12. Калинець І.О. Повне зібрання творів : у 8-ми т. Львів : СПОЛОМ, 2012. Т. 1. 232 с.
13. Калинець І.О. Повне зібрання творів : у 8-ми т. Львів : СПОЛОМ, 2012. Т. 4. 376 с.
14. Конончук Т.І. Вручено премію імені Ірини Калинець. *Літературна Україна*. 2015. 2 квітня.
15. Митрополит Іларіон. Слово про Ігорів похід : літературна монографія. Вінніпег, 1967. 251 с.
16. Недзельський К.К. Історіософія релігії Івана Огієнка (Митрополита Іларіона). URL: <http://www.disslib.org/istoriosofia-relihiyi-ivana-ohiyenka.html>.
17. Огієнко І.І. Творимо українську культуру всіма силами нації!: Ще раз про наші завдання. *Наша культура*. Варшава, 1935. С. 337-344.
18. Руснак І.С. «Я був повний Україною...»: художня історіософія Уласа Самчука : монографія. Вінниця : ДП ДКФ, 2005. 406 с.
19. Святненко В.Г., Святненко С.В. Концепт національної ідеї Івана Огієнка. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Sviatnenko_Volodymyr/Kontsept_natsionalnoi_idei_Ivana_Ohiiienka.pdf.
20. Стебельський Б.І. Християнство і українська культура: хроніка. *Україна: Філософський спадок століть*. Київ, 2000. Вип. 39-40. С. 11-32.
21. Тимошик М.С. Митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження. URL: <http://national.org.ua/library/ohijenko.html>.
22. Тихолоз Б.С. Націософія Івана Франка як «школа політичного думання». URL: <https://frankolive.wordpress.com/2017/08/26/націософія-івана-франка-як-школа-пол/>.
23. Франко І.Я. Додаткові томи до зібрання творів у 50-и томах. Київ : Наукова думка, 2010. Т. 54. С. 693-711.
24. Хороб С.І. Слово-Образ-Форма. Івано-Франківськ : Плай, 2000. 200 с.

The article explores the ways of author's consciousnesses communicating by Ivan Ohienko and Iryna Kalinets, as well as finds out the interaction of their cultural codes, the common features of their philosophical and aesthetic concepts on the basis of the interpretation of artistic texts and the analysis of scientific and journalistic heritage in the aspect of the reflection of the national idea and the creative realization of the spectrum of national issues. The typology of the transposition of national problems from the level social-historical to the philosophical reflections one and the artistic generalizations. So as their embodiment in practical activity is traced. The relation-

ship between their views on the questions of national culture and ethics, national consciousness and national existence is substantiated, and the integral meaning of the affirmed and declared concepts of the national idea is substantiated: national self-sacrifice, national duty, national revival (spiritual resurrection), argued the meaning of national life a conscious person as a philosophy of rank and deep spiritual convictions, faith in God and the nation. Attention is focused on the synthesis of the national and the spiritual (Christian) in the axiology of Metropolitan Ilarion and Irina Kalynets as an ideological axis of their world view, an essential factor of the state ideology and the incentive for direct participation in the nation competitions of Ukrainians for the establishment of spirituality, their own culture, their native language, and specifies actions directed against the great-power destruction of the Ukrainian nation. The national philosophy of the two prominent representatives of Ukrainian cultural and historical progress is seen as a comprehensive phenomenon of artistic and journalistic creativity and scientific study, and its relevance for our present is substantiated.

Key words: worldview, dialogue, concept, nation, nationosophy, national consciousness, christianity, spirituality, culture, language, text.

Отримано: 12.09.2018 р.

УДК 821.161.2-31.09

DOI: 10.32626/2309-7086.2018-15-2.237-243

Л. М. Ромас

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ХУДОЖНЕ ОСМИСЛЕННЯ ВНЕСКУ БРАТІВ РОЗУМОВСЬКИХ У РОЗБУДОВУ ДЕРЖАВНОСТІ ТА ПИТАННЯ ВПЛИВУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА МОСКОВСЬКУ (на матеріалі роману Ю. Мушкетика «Останній гетьман»)

У статті на матеріалі роману «Останній гетьман» осмислюється проблема національної свідомості та міжнаціональних культурних впливів. Досліджується художнє відтворення Ю. Мушкетиком дій і вчинків двох простих сільських українських хлопців, братів Розумів, вихідців з України, яким судилося стати досить впливовими людьми в Російській імперії і зробити все можливе й неможливе для розвитку своєї батьківщини. Особлива увага зосереджується на фактах перенесення з України в Росію освітніх традицій та запровадження українцями своїх звичаїв у Московській державі.

Ключові слова: національна свідомість, художнє осмислення, роман, Ю. Мушкетик, вплив української освіти й культури на російську, національна туга, національна пасивність.

Проблеми національної свідомості, міжнаціональних культурних впливів, національної туги та національної пасивності постійно перебувають у фокусі уваги літературознавців і не тільки. Сотні років українців «годували» байками про меншовартість. Сьогодні, у час інформаційної війни і збройного конфлікту між Росією та Україною, ця тема набуває особливої актуальності. Нові часи вимагають нового прочитання художніх творів, переоцінок їх художньої вартості, переосмислення під новим кутом зору історичних подій. У письменників з'являються нові можливості для опрацювання документальних матеріалів та написання нових текстів. Творчість Ю. Мушкетика достатньо вивчена сучасними науковцями, але недавно видані письменником історичні романи ще чекають своїх дослідників. Тому